

Samostan sv. Klare u Splitu

Šakić, Kata

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:867605>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**



Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)



UNIVERSITY OF SPLIT



SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

PREDDIPLOMSKI TEOLOŠKO – KATEHETSKEI STUDIJ

KATA ŠAKIĆ

SAMOSTAN SVETE KLARE U SPLITU

Završni rad

Split, 2022.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
PREDDIPLOMSKI TEOLOŠKO – KATEHETSKE STUDIJE

KATA ŠAKIĆ

SAMOSTAN SVETE KLARE U SPLITU

ZAVRŠNI RAD

iz Kršćanske duhovnosti

kod prof. dr. sc. Mladena Parlova

Split, 2022.

SADRŽAJ

UVOD	5
1. ŽIVOTOPIS SV. KLARE	7
1.1. Rani život.....	8
1.2. Duhovni život i utjecaj sv. Franje.....	8
1.3. Život u samostanu, bolest i smrt.....	10
1.4. Svetica i zaštitnica	12
2. SAMOSTANI I DUHOVNOST KLARISA	14
2.1. Širenje reda	15
2.2. Duhovnost Reda	16
2.2.1. Liturgijski život	18
2.2.2. Duh molitve	19
3. KLARISE U HRVATSKOJ	20
4. SAMOSTAN KLARISA U SPLITU	22
4.1. Samostan klarisa u Splitu u srednjovjekovnom razdoblju.....	22
4.2. Druga lokacija samostana u Splitu	23
4.3. Uprava samostana.....	26
4.4. Samostanski zastupnici i skrbnici.....	30
4.5. Samostanska grobnica	32
5. DNEVNI ŽIVOT SESTARA U ZAJEDNICI.....	34
5.1. Život u zajednici	34
5.2. Početak dana i jutarnji sati.....	35
5.3. Sv. Misa - vrhunac dana	36
5.4. Popodnevna molitva i aktivnosti	37

5.5. Poslijepodne.....	38
5.6. Povečerje i večer.....	39
5.7. Rekreacija i obiteljske aktivnosti.....	39
ZAKLJUČAK	41
BIBLIOGRAFIJA	42
SUMMARY	45

Sažetak

Vjeruje se da je sveta Klara rođena 16. srpnja 1194. godine u Asizu. Sveta Klara Asiška je zajedno sa sv. Franjom Asiškim oblikovala i započela samostansku zajednicu u Svetom Damjanu pokraj Asiza, početkom XIII. stoljeća (1212. godine). Tu zajednicu će nazvati Redom siromašnih sestara. Stoljećima nakon njezine smrti rastao je broj samostana diljem Europe i svijeta. Samostan klarisa u Splitu jedini je samostan koji se očuvao tijekom stoljeća, od postanka do danas. Ipak, i on je imao promjene lokacije. Prva dva samostana bila su u starom dijelu grada, tj. u Dioklecijanovoj palači, a današnji, treći, nalazio se od druge polovice 19. stoljeća na području izvan grada, a danas je dio grada. Već je godine 1308., koliko je dosad poznato, postojao samostan klarisa i u Splitu, budući da su u Splitu djelovali franjevci Prvoga reda već u prvoj polovici 13. stoljeća. Danas se samostan u Splitu nalazi u ulici sv. Klare. Prema Pravilu čiji je autor sama sv. Klara, sestre svoj život žive pod stalnim vodstvom Duha Gospodnjega te njegovog svetog djelovanja. Može se reći kako život sestara izvire od Boga te ga one žive po Njemu.

Ključne riječi: sv. Klara Asiška, sv. Franjo, klarise, samostani klarisa, klarise u Hrvatskoj, samostan klarisa u Splitu

UVOD

Klarise se smatraju drugim od tri franjevačka reda. Budući da je svaki samostan klarisa uglavnom autonoman, običaji su se uvelike razlikovali, ali općenito se klarise smatraju jednim od najstrožih ženskih redova Rimokatoličke crkve, posvećenim molitvi, pokori, kontemplaciji i ručnom radu te je njihov život obilježen klauzurnim životom i strogim postovima.

Sveta Klara bila je plemkinja koja se zavjetovala na siromaštvo i postala sljedbenica svetog Franje Asiškog. Pod dubokim utjecajem svetog Franje Asiškog, Klara se odbila udati, kako su željeli njezini roditelji, te je pobjegla u kapelu Porcijunkula ispod Asiza. Franjo je 18. ožujka 1212. primio njezine zavjete i tako započeo Drugi red. Mnoge su se pridružili Klari, uključujući njezinu majku i njezinu sestru svetu Agnezu Asišku, a ubrzo su klarise bile smještene u crkvi i samostanu svetog Damjana, blizu Asiza. Klara je tamo postala opatica 1216. Njezina velika briga bila je dobiti pravilo koje bi odražavalo Franjin duh koji bi zamijenio benediktinsko pravilo koje je kardinal Ugolino (kasnije papa Grgur IX.) prilagodio za njezin red.

Osim „povlastice savršenog siromaštva”, koja zabranjuje vlasništvo nad imovinom čak i zajednici, Klarin je red poznat po svom apostolskom cilju: smatrala je njegov pokornički molitveni život duhovno vitalnom snagom za Crkvu i društvo. Ovo stajalište dijelili su i pape i zahvalni građani Asiza, koji su Klari pripisali zasluge da je dvaput spasila njihov grad od uništenja. Sv. Klara i njezine redovnice posvetile su se samostanskom životu molitve i pokore, ali kada se zajednica proširila drugdje u Europi neke su od njih prihvatile vlasništvo nad imovinom i prihodima. Pravilo klarisa revidirano je nekoliko puta sve dok 1263/64. godine papa Urban IV. nije izdao pravilo kojim se dopušta zajedničko vlasništvo nad imovinom, veća samouprava za red i druge ustupke.

Samostan klarisa u Splitu jedini je samostan koji se očuvao tijekom stoljeća, od postanka do danas. Ipak, i on je imao promjene lokacije. Prva dva samostana bila su u starom dijelu grada, tj. u Dioklecijanovoj palači, a današnji, treći, nalazio se od druge polovice 19. stoljeća na području izvan grada, a danas je dio grada. Samostan

klarisa u Splitu nalazio se u Dioklecijanovoj palači do 1883. godine kada se klarise sele u novoizgrađeni samostan na Gričama, koji je do danas ures i ponos grada Splita.

Ovaj rad je podijeljen u pet međusobno povezanih tematskih cjelina te uvodnog i zaključnog dijela. U uvodnom dijelu rada čitatelja se upoznaje s temom koja će se analizirati. U prvom dijelu predstavljaju se: životopis sv. Klare u kojem su obrađeni, rani život svete, duhovni život i utjecaj sv. Franje, život u samostanu, bolest i smrt, te Klara kao svetica i zaštitnica.

U drugom dijelu rada predstavljaju se samostani i duhovnost klarisa. U ovom poglavlju je opisano širenje reda, duhovnost reda, liturški i molitveni život. U trećem dijelu rada predstavljena je kratka povijest klarisa u Hrvatskoj. U četvrtom dijelu rada predstavlja se povijest i aktivnosti splitskog samostana klarisa.

U petom dijelu rada predstavljen je dnevni život sestara u zajednici. Završni, odnosno zaključni dio rada predstavlja zaključna razmatranja o ovoj temi.

1. ŽIVOTOPIS SV. KLARE

Talijanski grad Asiz nije samo grad umjetnosti i ljepote, on je i kolijevka novog duhovnog pokreta koji je nastao sa sv. Franjom i sv. Klarom. Ta duhovna svježina i danas privlači, fascinira i nadahnjuje one koji traže jednostavnost, radost i mir. Tko želi ići na franjevački izvor, hrlit će u Asiz. Zato se u Asiz dolazi ne samo kako bi se divio Giottu ili Cimabueu ili Lorenzettiju ili drugim umjetnicima, nego kako bi im se divio zbog Franje, dolazi se u Asiz zbog Franje.. Ljudi su dolazili u Asiz i zbog Klare Franjine učenice, "prve biljčice".¹

Vjeruje se da je sveta Klara rođena 16. srpnja 1194. godine u Asizu. Iako postoji neizvjesnost oko točnog datuma njezina rođenja, nema sumnje da je bila najstarija od tri djevojčice bogate obitelji Offreduccio. U njezinim ranim godinama nije bilo ništa neobično. Klara je zajedno sa svojim sestrama uživala u životu bogate obitelji tog vremena.²

Može se reći kako sv. Klara Asiška nije bila osoba koja će ostati poznata kao spisateljica, uz čije se ime navode brojna djela, ali sačuvani pisani opus očituje Klarinu veličinu i svetost. Valja napomenuti kako je ona jedna od rijetkih ženskih duhovnih likova srednjeg vijeka koja je ostavila pisane zapise.³ „Njezini spisi pripadaju četirima različitim rodovima: jedan spis je zakonodavni (Regula), jedan spis je egzortativni, dijelom autobiografski (Testament - Oporuka), zatim pisma (četiri Agnezi Praškoj i jedno Hermentrudi) i jedan spis liturgijskog karaktera (Blagoslov).“⁴

Iako nisu velikog opsega, iz njih se može iščitati koliko je duboko Klara bila uronjena u misterij Krista. Zbog boljeg razumijevanja valja spomenuti kako je Klara Asiška živjela i djelovala u srednjem vijeku, vremenu kada se žene smatrale ne samo fizički slabima, već i moralno nedostatnima i slabijima, pa zbog toga nisu mogle postati ni etički ni kulturni subjekt. Srednjovjekovna žena nije imala teološku kulturu

¹ Usp. Stjepan ČOVO, *Sv. Klara Asiška i zrcalo sv. Crkve*, u: *Služba Božja*, 34 (1994.) 4, str. 365.

² Usp. *St. Clare of Assisi*, dostupno na: <https://stclare-queens.org/st-clare-of-assisi>, (pristupljeno 5. 6. 2022.)

³ Usp. Mladen PARLOV, *Prisutnost Pjesme nad pjesmama u pismima sv. Klare Asiške*, u: *Crkva u svijetu*, 28 (1993.) 3, str. 332.

⁴ *Isto*.

jer je živjela u mizoginom svijetu u kojem joj nisu dopuštali da bude društveni subjekt, a kamoli religiozni subjekt. Dakle, jedino područje u kojemu ona može ostvariti religijsku afektivnost, jest područje mistike, koje je mistično iskustvo, a izražava se jezikom tijela. Upravo je to učinila Klara Asiška, koja je pisala i o svojim mističnim iskustvima. Budući da Klara Asiška koristi jezik tijela da bi opisala svoja mistična iskustva, ona izravno ili neizravno koristi slike i pojmove koji odgovaraju ženskoj psihologiji. Iz upotrebe Pjesme nad pjesmama pretežno su proizlazili pojmovi i slike kojima je opisivala svoje mistično iskustvo.⁵

1.1. Rani život

Klara je svoje mladenačke dane provela učeći glazbu, fini vez i kako zabavljati goste na društvenim okupljanjima. Žena Klarina statusa nije imala potrebu za kuharskim umijećem jer bi uvijek imala poslugu u kuhinji. Klarina majka, Ortolana, bila je vrlo religiozna i poučavala je svu svoju djecu o kršćanstvu i važnosti nedjeljne sv. mise i molitve. Klarin otac, Faverone, bio je sretan zbog lijepe i nježne žene u koju je stasala. Do njezine sedamnaeste godine našao joj je imućnog čovjeka za muža. Činilo se da je Klara najsretnija djevojka na svijetu. Imala je sve – ali nije se osjećala sretno i mirno kao što je mislila da bi trebala. U Asizu i okolnim mjestima bilo je mnogo siromašnih ljudi i to ju je ponekad uznemirilo.⁶

1.2. Duhovni život i utjecaj sv. Franje

Kao mlada djevojka, Klara se posvetila molitvi. S 18 godina čula je sv. Franju Asiškog kako propovijeda tijekom korizmene službe u crkvi sv. Jure i zamolila ga da joj pomogne živjeti po Evanđelju. „Dobri Otac je odmah požurio da Klaru izvede iz mračnoga svijeta da joj svjetovna prašina ne bi uprljala zrcalo netaknuta srca ili da joj ne bi pošast svjetovnoga života zarazila nježnu mladost.“⁷ Na Cvjetnicu 1212. godine,

⁵ Usp. *Isto*.

⁶ Usp. *Isto*.

⁷ Toma ČELANSKI, *Životopis sv. Klare i njezini spisi*, Symposion, Split, 2001., str. 28.

Klara je napustila očev dom i otišla u kapelu Porcijunkule kako bi se susrela s Franjom. Dok je bila tamo, Klarina je kosa skraćena i dobila je običnu haljinu i veo u zamjenu za svoju bogatu haljinu. Klara se pridružila samostanu benediktinskih redovnica u San Paulu, blizu Bastije, po Franjinu nalogu. Kad ju je otac pronašao i pokušao natjerati natrag u svoj dom, ona je odbila i izjavila da neće imati drugog muža osim Isusa Krista.⁸ Šesnaest dana kasnije pridružila joj se sestra Agneza. Došle su i druge. Živjele su jednostavnim životom u velikom siromaštvu, strogosti i potpunoj odvojenosti od svijeta. U dobi od 21 godine Franjo je Klaru obvezao poslušno prihvatiti službu opatice, koju je obavljala do svoje smrti.⁹

Samostan sv. Damjana, pored Asiza, postao je središte Klarinog novog reda, koji je tada bio poznat kao „Red siromašnih dama iz sv. Damjana“. Kratko vrijeme red je vodio sam sv. Franjo, a 1216. godine Klara je postala opatica u samostanu. Deset godina nakon Klarine smrti, red je postao poznat kao Red svete Klare. Dok je bila predvodnica svog reda, Klara je branila red od pokušaja da im se nametne pravilo koje je više slijedilo Pravilo svetog Benedikta nego Franje. Klara je bila toliko odana i posvećena Franji, još više življenju *Pravila* kojeg je napisala u skladu s Franjinim učenjem, da su je često nazivali „alter Franciscus“ ili „drugi Franjo“. Nakon Franjine smrti, Klara je nastavila izgrađivati svoj red, boreći se protiv pokušaja da se izvorno pravilo življenja ublaži, odnosno da se redu nametne pravilo koje bi razvodnilo njihovu „radikalnu predanost siromaštvu“.¹⁰

Godine 1224. vojska vojnika Fridrika II. došla je osvojiti Asiz. Iako jako bolesna, Klara im je izašla u susret s Presvetim Sakramentom na rukama. Dala je postaviti Presveti Sakrament na zid gdje su ga neprijatelji mogli vidjeti. Zatim je na koljenima molila Boga da spasi sestre. „O Gospodine, zaštiti ove sestre koje sada ne mogu zaštititi“, molila je. Činilo se da je neki glas odgovorio: „Uvijek ću ih čuvati u svojoj brizi.“ U tom trenutku napadače je zahvatio iznenadni strah i oni su pobjegli što su brže mogli, a da nikoga u Asizu nisu povrijedili. Sveta Klara se razboljela i dugo

⁸ Usp. *St. Clare of Assisi*, dostupno na: https://www.catholic.org/saints/saint.php?saint_id=215, (pristupljeno 10. 6. 2022.)

⁹ Usp. *Saint Clare of Assisi's Story*, dostupno na: <https://www.franciscanmedia.org/saint-of-the-day/saint-clare-of-assisi>, (pristupljeno 7. 6. 2022.)

¹⁰ Usp. *St. Clare of Assisi*, dostupno na: https://www.catholic.org/saints/saint.php?saint_id=215, (pristupljeno 10. 6. 2022.)

godina trpjela velike bolove, ali je rekla da je nikakva bol ne može smetati. Tolika je bila njezina radost u služenju Gospodinu da je jednom uzviknula: „Kažu da smo presiromašni, ali može li se srce koje posjeduje beskonačnog Boga uistinu nazvati siromašnim?“¹¹

1.3. Život u samostanu, bolest i smrt

Klarina smrtna borba potrajala je više dana, a u njima je porasla vjera i pobožnost puka. Posjećivali su je svakodnevno kardinali i prelati. Iako danima nije mogla objedovati, Gospodin ju je jačao tolikom snagom, tako da je sve koji su joj dolazili poticala na služenje Kristu.¹² Kad ju je dobrotivi čovjek brat Rajnaldo u dugom mučeništvu tolikih bolesti poticao na strpljivost, Klara mu je odgovorila: „Otkako sam upoznala milost svoga Gospodina Isusa Krista po njegovu sluzi Franji, nijedno mi trpljenje nije bilo nesnosno, nijedna pokora teška, nijedna mi, predragi brate, bolest nije bila strašna.“¹³ U posljednjim zemaljskim trenucima, zaželjela i da uz nju budu svećenici te da čitaju Gospodinovu Muku i njegove svete riječi. Naposljetku je zaplakanim duhovnim kćerima „stavila“ na srce Gospodinovo siromašio i, uzvisujući ga, spominjala božanska dobročinstva. Blagosloвила je svoju braću i sestre i zazvala milost obilna blagoslova na sve, kako ondašnje tako i na buduće sestre siromašnih samostana.¹⁴

U zadnjim ovozemaljskim trenucima rekla je svojoj duši: „Pođi sa sigurnošću, jer imaš dobru putnu pratilicu. Pođi, jer te je onaj koji te stvorio i posvetio, uvijek čuvao kao majka svoje čedo i ljubio nježnom ljubavlju. Blagoslovljen budi, Gospodine, koji si me stvorio!“¹⁵ Dan nakon blagdana sv. Lovre je preminula.

Suvremeni prikazi „blistaju“ divljenjem Klarinu životu u samostanu sv. Damjana u Asizu. Služila je bolesnike i bila od pomoći na sve načine svojim sestrama redovnicama. Kad bi došla s molitve, govorilo se, lice bi joj tako blistalo da je

¹¹ Usp. *Isto*.

¹² Toma ČELANSKI, *Životopis sv. Klare i njezini spisi*, str. 51.

¹³ *Isto*.

¹⁴ Usp. *Isto*.

¹⁵ *Isto*.

zaslijepilo one oko nje. Posljednjih 27 godina života bolovala je od teške bolesti. Njezin je utjecaj bio toliki da su je kardinali i biskupi često dolazili konzultirati. Sama Klara nikada nije napuštala samostanske zidine. Sv. Franjo je uvijek ostao njezin veliki prijatelj i inspiracija. Klara je uvijek bila poslušna njegovoj volji i velikom idealu evanđeoskog života koji je on stvarao.¹⁶ „Od ulaska u samostan pa sve do smrti Klara je silno željela sačuvati način života u kojem je posluživanje posvemašnjega siromaštva bilo na prvom mjestu.“¹⁷

Četrdeset i jedna godina Klarinog redovničkog života scenariji su svetosti: nepokolebljiva odlučnost da vodi jednostavan, evanđeoski život kako ju je Franjo učio odlika su njezinog života. Nadalje, hrabri otpor uvijek prisutnom pritisku da se razrijedi ideal, strast prema siromaštvu i poniznosti, žarki život u molitvi i velikodušna briga za njezine sestre također su odlika njezinog života.¹⁸

Dana 9. kolovoza 1253., papa Inocent IV. proglasio je Klarino pravilo kao vladajuće pravilo za Klarin Red siromašnih sestara. Dva dana kasnije, Klara je umrla u dobi od 59 godina. Njezini posmrtni ostaci smješteni su u kapelicu sv. Jure dok se gradila crkva. Na zahtjev pape Inocenta odmah je započeo proces kanonizacije Klare, a dvije godine kasnije, 1255., papa Aleksandar IV. proglasio je Klaru svetom. Gradnja bazilike svete Klare završena je 1260. godine, a 3. listopada 1260. posmrtni ostaci sv. Klare su preneseni tamo i pokopani ispod glavnog oltara. Gotovo 600 godina kasnije, njezini posmrtni ostaci ponovno su prebačeni u novoizgrađeno svetište u kripti bazilike svete Klare. Red siromašnih gospođa službeno je promijenjen u Red svete Klare 1263. godine od strane pape Urbana IV.¹⁹

Uz svoju duhovnu – karizmatičnu i povijesnu dimenziju, Klara je zaslužna i za socijalnu. Nasljedujući u svemu primjer svoga sv. oca Franje, motreći kao i on sve stvoreno u tajni i stvarnosti Utjelovljenja, vječne Riječi, ljubeći kao i on vječnu Ljubav, koja je sve stvoreno obuhvatila, za nju bijaše primarna samo ljubav. Stoga je dokidala

¹⁶ Usp. *Saint Clare of Assisi's Story*, dostupno na: <https://www.franciscanmedia.org/saint-of-the-day/saint-clare-of-assisi>, (pristupljeno 7. 6. 2022.)

¹⁷ Željko TOLIĆ, *Samostani klarisa u hrvatskome srednjovjekovlju*, u: *Obnovljeni Život*, vol. 71 (2016.), br. 1, str. 121.

¹⁸ Usp. *Saint Clare of Assisi's Story*, dostupno na: <https://www.franciscanmedia.org/saint-of-the-day/saint-clare-of-assisi>, (pristupljeno 7. 6. 2022.)

¹⁹ Usp. *St. Clare of Assisi*, dostupno na: https://www.catholic.org/saints/saint.php?saint_id=215, (pristupljeno 10. 6. 2022.)

– kao i Franjo sve socijalne podjele; primala u svoj samostan i plemkinje i pučanke, ne praveći razlike između staleža. Bilo joj je dovoljno dostojanstvo djeteta Božjega, pečata Raspetoga na svakome liku i biću. Zнала je da jedinstvo uspostavlja Duh Sveti. A ona, jer je živjela po Duhu, i djelovala je po njemu.²⁰

Kroz 40 godina svoga mukotrpnoga života - a 28. godina bila je nepokretna - podnosila je sva poniženja, patnje, muke, odricanja, iz ljubavi prema svojoj raspetoj Ljubavi, priznajući, pred svoju smrt, da joj ni jedna pokora ne bijaše mučna i teška. Sestre svjedoče o njezinim herojskim krjepostima; svjedoče o njezinom mudrom i majčinskom vodstvu; na trajnom poticanju za stjecanje krjeposti i na opsluživanju siromaštva kako ga je zacrtao Franjo - kao sredstvo da se postigne savršena ljubav. Zato i u *Pravilu* moli i opominje svoje sestre - sadašnje i buduće -, „ da su prije svega dužne težiti za duhom Gospodnjim i njegovim svetim djelovanjem, vazda čistim srcem moliti se Bogu, poniznima i strpljivima biti u progonstvu i bolesti, i ljubiti one koji nas progone, kore i potvaraju.”²¹

Klara sa svojim kćerima (iako življaše zatvorena) nije izolirana od Crkve i svijeta nego naprotiv, u srcu je Crkve i svijeta, jer skupa s Kristom i s Marijom vrši ulogu suotkupiteljice, pomoćnice Njegove, ne ostajući skrivena u svome individualizmu nego postajući znak velikog humanizma. Evanđelje je od nje učinilo biće nebesko i zemaljsko, koje je poznavalo muke i jauk svoga vremena, sve njegove nevolje, patnje i stradanja naroda i svojim osobnim prilogom - do smrti, zato je uvijek suvremena.²²

1.4. Svetica i zaštitnica

Na Božić 1252. godine, njezin posljednji na zemlji, Klara nije bila dovoljno dobro da sa svojim sestrama i fratrima ide na ponoćnu misu u crkvu. Osjećala se jako usamljena i počela je plakati. Tada shvativši da je njezina usamljena ćelija bolji

²⁰ Usp. Hrvatinić Gabrijel JURIŠIĆ i suradnici, *Duhovni lik svete Klare*, Samostan sv. Klare Split, Symposion, Split, 2004., str. 9. ovo je zbornik radova. Trebaš navesti tko je autor misli koju si navela, dakako i naslov članka, a onda dodati bibliografske podatke koje si navela.

²¹ *Isto*

²² Usp. *Isto*

smještaj od onog koji su imali Isus, Marija i Josip, počela je meditirati o Božićnom otajstvu. Odjednom je njezinu ćeliju ispunila svjetlost, zidove njezine ćelije potresao je zvuk velikih orgulja i mogla je vidjeti crkvu sv. Franje kako gori od svijeća. Promatrala je slavljenika kako se uspinje na oltar i sudjelovala na misi slušajući prekrasne napjeve. Nije mogla ići u crkvu i Bog joj je u svojoj nježnosti ljubavi „doveo“ Crkvu u njezinu samostansku ćeliju.²³

Svetu Klaru je 1958. godine proglasio zaštitnicom televizije papa Pio XII., jer kada je sveta Klara bila jako bolesna, nije mogla prisustvovati misi i navodno je to mogla vidjeti i čuti na zidu u svojoj sobi. Ona je i zaštitnica očnih bolesti, zlatara i rublja. Sv. Klara se često prikazuje kako nosi monstrancu, u spomen na vrijeme kada je s Presvetim Sakramentom otjerala vojnike na vratima svog samostana. Blagdan svete Klare slavi se 11. kolovoza.²⁴

²³ Usp. *St. Clare of Assisi*, dostupno na: <https://stclare-queens.org/st-clare-of-assisi>, (pristupljeno 5. 6. 2022.)

²⁴ Usp. *St. Clare of Assisi*, dostupno na: https://www.catholic.org/saints/saint.php?saint_id=215, (pristupljeno 10. 6. 2022.)

2. SAMOSTANI I DUHOVNOST KLARISA

Sveta Klara Asiška je zajedno sa sv. Franjom Asiškim oblikovala i započela samostansku zajednicu u Svetom Damjanu pokraj Asiza, početkom XIII. stoljeća (1212. godine). Tu zajednicu će nazvati Redom siromašnih sestara. Nedugo nakon toga otvaraju se samostani po Italiji i djelovanjem nekih od tih samostana započele su redovnice iz samostana sv. Damjana. Njihovi duhovni vođe bili su franjevci, međutim, svaka je redovnička zajednica živjela neovisno, tako da nije bilo povezanosti jednog samostana s drugim, odnosno jedne zajednice s drugom. Razlog tomu je taj što je crkvenim propisima svim ženskim redovničkim zajednicama bila nametnuta stroga klauzura, tj. život u zatvorenom samostanu. Zbog toga su pojedini samostani, također prema nametnutim crkvenim propisima, obdržavali različita pravila. Međutim, svima njima je bilo zajedničko uvjerenje da je utemeljiteljica (samostana) reda sv. Klara. Sestre samostana sv. Damjana, prigodom smrti sv. Klare, šalju obavijest o smrti svim sestrama reda Svetog Damjana razasutim po svijetu.²⁵

U pojedine samostane sestara klarisa uglavnom su dolazile žene i djevojke koje su pripadale višem društvenom sloju, najčešće plemkinje. Postojali su samostani koji su imali posjede, a u pojedinim je bila obveza da ulaskom u samostan kandidatkinja treba donijeti i dotu. Određeni samostani obdržavali su potpuno zajedničko i osobno savršeno siromaštvo. U vrijeme smrti sv. Klare 1253. godine u Europi se nalazilo 110 samostana sestara klarisa: 68 u Italiji, 21 u Španjolskoj, 14 u Francuskoj i 8 u njemačkim područjima. Većina samostana sestara klarisa bila je na određen način ovisna ili, bolje rečeno, službeno povezana s redovnicima Prvoga reda, s Manjom braćom. Oko godine 1300. djelovalo je 413 samostana, a 1371. godine djelovala su 452 samostana sestara klarisa. Godine 1300. djelovala su 23 na istoku i u Dalmaciji, a proživljavali su velike napetosti i neizvjesnosti. Pape su u više navrata potvrđivale pravnu ovisnost sestara klarisa, provincijalu franjevacu Prvoga reda. U zadarskom samostanu sv. Franje nalazi se nekoliko službenih dopisa kojima se sestre klarise podvrgavaju vlasti provincijala.²⁶

²⁵ Usp. Petar RUNJE, *Franjevke u srednjovjekovnoj Hrvatskoj*, Glas koncila, Zagreb, 2018., str. 31.

²⁶ Usp. *Isto*, str. 32.

2.1. Širenje reda

Red sestara klarisa se brzo proširio, iako na pomalo neorganiziran način, s nekoliko ženskih samostana odanih franjevačkom idealu koji su se pojavili drugdje u sjevernoj Italiji. U tom trenutku Ugolino, kardinal biskup Ostije (budući papa Grgur IX.), dobio je zadatak da nadzire sve takve samostane.²⁷ Ugolinovo pravilo, koje se izvorno temeljilo na benediktinskim načelima, izmijenjeno je 1263. od strane pape Urbana IV. kako bi se omogućilo zajedničko vlasništvo nad imovinom, a usvojio ga je sve veći broj samostana diljem Europe. Zajednice koje su usvojile ovo manje rigorozno pravilo postale su poznate kao Red svete Klare ili klarise.²⁸

Sv. Klara se i sama opirala Ugolinom pravilu, budući da ono nije dovoljno slijedilo ideal potpunog siromaštva koji je zagovarao sv. Franjo. Dana 9. kolovoza 1253. uspjela je dobiti papinsku bulu, *Solet annuere*, kojom je uspostavila vlastito Pravilo, koje je zabranjivalo posjedovanje imovine bilo pojedinačno ili kao zajednica. Prvotno se odnosilo samo na zajednicu u sv. Damjanu, ali su ovo pravilo također usvojili mnogi drugi samostani.²⁹

Širenje reda počelo je 1218. godine kada je u Peruđi osnovan samostan; brzo su uslijedile novi u Firenci, Veneciji, Mantovi i Padovi. Sveta Agneza Asiška, sestra sv. Klare, uvela je red u Španjolsku, gdje su Barcelona i Burgos bili domaćini velikim zajednicama. Red se zatim proširio na Belgiju i Francusku, gdje je 1229. osnovan samostan u Reimsu, a zatim Montpellieru, Cahorsu, Bordou, Metz i Besançonu. Samostan u Marseilleu osnovan je izravno iz Asiza 1254. godine. Kralj Filip IV. i kraljica Ivana osnovali su samostan u Moncelu u biskupiji Beauvais. Do 1300. godine bilo je 47 samostana klarisa samo u Španjolskoj.³⁰

Stoljeće nakon smrti svete Klare, relativno mali broj samostana usvojio je Pravilo iz 1253. Većina ih je iskoristila dozvolu da posjeduju imovinu u ime zajednice. Štoviše, u četrnaestom stoljeću red je jako patio tijekom Velikog zapadnog raskola,

²⁷ Usp. *Poor Clares*, dostupno na: <https://www.newadvent.org/cathen/12251b.htm>, (pristupljeno 12. 6. 2022.)

²⁸ Usp. *Isto*.

²⁹ Usp. *Isto*.

³⁰ Usp. *Isto*.

koji je bio odgovoran za opći pad discipline. Početkom petnaestog stoljeća, međutim, duh potpunog siromaštva oživio je uz pomoć sv. Kolete koja je pokrenula najsnažniju reformu koju je Drugi red ikada doživio. Njezina želja da obnovi ili uvede praksu apsolutnog siromaštva bila je na valjan način ostvarena kada ju je 1406. Benedikt XIII. imenovao reformatorom cijelog reda i dao joj dužnost generalne opatice nad svim samostanima koje je trebala osnovati ili reformirati. Godine 1412. sv. Koleta osnovala je samostan u Besanconu.³¹

Prije svoje smrti (1447.) osnovala je 17 novih samostana, kojima je, osim Pravila sv. Klare, dala vlastite konstitucije i propise. Ove konstitucije sv. Kolete potvrdio je papa Pio II. Nakon smrti sv. Kolete njezina se reforma nastavila širiti i do kraja petnaestog stoljeća reformirani samostani su se našli u Francuskoj, Flandriji, Brabantu, Savoiji, Španjolskoj i Portugalu. Broj sestara u to je vrijeme premašio 35 000 i posvuda su bile hvaljene strogošću života. Od godine 1517. duhovno vodstvo klarisa, bez iznimke sv. Kolete, dano je franjevcima *opservantima*.³²

To je bio povratak na stanje koje je postojalo prije 1263. godine, kada su Manja braća, pod vodstvom sv. Bonaventure, na Generalnom kapitulu u Pizi nastojala odustati od duhovne skrbi Drugoga reda. Potkraj šesnaestog stoljeća, postojalo je oko šest stotina samostana. Nakon toga red je doživio brzi rast i čini se da je dosegao svoj vrhunac oko 1630. u 925 samostana s 34 000 sestara. Ako možemo vjerovati suvremenim kroničarima, bilo je još sestara pod vodstvom biskupa, pa je ukupan broj bio oko 70 000. Nakon prvih godina osamnaestog stoljeća broj samostana i sestara bio je u opadanju.³³

2.2. Duhovnost Reda

„Najviše pravilo života svakoga Reda jest hod za Kristom - iz ljubavi prema Bogu i bližnjemu, kako ga predstavlja Evanđelje i redovničko pravilo.“³⁴ Prema Pravilu čiji

³¹ Usp. *Isto*.

³² Usp. *Isto*.

³³ Usp. *Isto*.

³⁴ *Duhovnost Reda*, dostupno na: <https://www.klarise-zg.hr/index.php/red-sv-klare/duhovnost-reda>, (pristupljeno 13. 6. 2022.)

je autor sama sv. Klara, sestre svoj život žive pod stalnim vodstvom Duha Gospodnjega te njegovog svetog djelovanja. Može se reći kako život sestara izvire od Boga, te ga one žive po Njemu. Ljudska zajednica sestara ukorijenjena je u božansku zajednicu Presvetoga Trojstva. Na taj način one žive Evanđelje kao kćeri Oca nebeskoga, zaručnice Duha Svetoga i sestre Isusa Krista. Ovaj život u ljubavi Presvetoga Trojstva očituje se u dosljednoj poniznosti, siromaštvu i izručenju vlastitog života Isusu Kristu u poslušnosti, čistoći, sestrinskom zajedništvu i odijeljenosti od svijeta, tj. klauzuri.³⁵

S obzirom na to kako je bit Reda sv. Klare život posvećen Evanđelju, tj. slijediti u svemu nauk i život Gospodina Isusa Krista, te tako imati njegove osjećaje i misli kako bi se suobličili Njemu, raskom i siromašnom, može se zaključiti kako je duhovnost Reda kristocentrična. Može se nakon toga zaključiti i kako je onaj tko je u pravom smislu kristocentričan, upravo i jest kao Krist, otvoren intimnom životu s Ocem, u uzajamnoj i slobodnoj otvorenosti Duha te se život te osobe hrani iz odnosa triju božanskih Osoba. Dakle, potpunija i točnija definicija duhovnosti Reda sv. Klare bila bi ta da je on zapravo teocentrizam u Kristu.³⁶

Nadalje, klauzurni život klarisa protkan je i marijanskim obilježjima. Baš kao što je i Blažena Djevica Marija Krista nosila u maloj klauzuri svoje svete djevičanske utrobe, tako se može reći kako ga i sestre klarise imaju nositi i rađati duhovno u svojim dušama. Zbog toga je zaručnička duhovnost sv. Klare i klarisa protkana plodnošću, duhovnim majčinstvom, otajstvom Gospodinova rođenja, ali i potpunim suosjećanjem s raskom Kristom na križu podno kojega je stajala Marija. Živeći klauzurni život, kojeg obilježavaju trajno zahvaljivanje Bogu, cjelovito upotpunjuje čašćenje Presvetoga Tijela Gospodnjega - Euharistije. Njihovo svakodnevno, cjelodnevno ili povremeno klanjanje predstavlja, kako ga one nazivaju, svojevrsan odgovor i zahvalu zaručnice na Zaručnikovu ljubav. Njihov život odijeljenosti, osame i molitve ne zaboravlja potrebe ljudi ovoga svijeta. Svakodnevno su blizu odbačenima,

³⁵ Usp. *Isto*.

³⁶ Usp. *Isto*.

osamljenima, siromašnima, bolesnicima, umirućima, svima koji prolaze kroz životne boli i trpljenje.³⁷

2.2.1. Liturgijski život

Kroz liturgiju sestre u srcu Crkve slave Boga, također sudjeluju u Žrtvi i hrane se na Večeri Gospodnjoj, a tako nahranjene vazmenim sakramentima i u pobožnosti postaju jedno srce. Kako bi mogle plodonosno slaviti liturgiju, one se pripremaju duhom molitve, koji će uostalom obilnije u njoj crpsti iz izvora Spasiteljevih. Primarna nastojanja trebaju biti slavljenje euharistijske Žrtve i časoslova. Nadalje, Pravilo Generalne konstitucije nalaže da se kod slavljenja Euharistije i časoslova slijedi Kalendar Franjevačkog reda. Međutim, ako druge okolnosti nalažu, dopušteno je upotrebljavati dijecezanski kalendar i misal.³⁸

Budući da je časoslov „Glas Zaručnice koja govori Zaručniku, dapače to je molitva koju Krist u jedinstvu sa svojim Tijelom upravlja Ocu“, sestre neka ga slave dostojanstveno i pobožno, jer su svjesne da dajući hvale Bogu stoje u ime majke Crkve pred prijestoljem Božjim, da bude posvećen Bogu cijeli tijekom dana i noći. Sve neka nastoje steći primjerenu pouku ili je sestrama pribaviti, zajedno s odgovarajućim poznavanjem osobito psalama i cijele povijesti spasenja, radi većeg napretka kontemplativnog života.³⁹ Sugerira se kako bi dnevni red zajednice trebao biti tako koncipiran, da sve sestre, pa i one vanjske, mogu sudjelovati u zajedničkom slavljenju časoslova. Njihova je dužnost svaki dan slaviti cijeli časoslov, po propisu Pravila.⁴⁰

³⁷ Usp. *Isto*.

³⁸ *Pravilo i Generalne Konstitucije Reda siromašnih sestara svete Klare*, Samostan klarisa, Zagreb, 1990., str. 86.

³⁹ *Isto*.

⁴⁰ Usp. *Isto*, str. 87.

2.2.2. Duh molitve

Zbog njihove karizme kontemplativnog života moraju se zauzimati da duh molitve i samu molitvu njeguju stalnom zauzetošću, kako to priliči onima koje su se u Crkvi i za Crkvu posvetile molitvi. Nalaže se da sestre svakodnevno posvete barem sat i pol - što ne mora biti neprekidno - razmatranju vjerskih tajni i istina vjere. Pored toga ono što izgrađuje franjevački duh, izgrađuje i svaku drugu istinu koja može pridonijeti duhovnom napretku. Međutim, sestrama je dopušteno služiti se načinom molitve i razmatranja, koji je njima korisniji. Svim sestrama trebaju biti na raspolaganju knjige i tekstovi koji su im potrebni za razmatranje. Dužnost je samostanskog kapitula određivanje mjesta i vremena koje je prikladno za zajedničko razmatranje. Kako bi pravilno njegovale duh molitve i stalno uzdizanje k Bogu, potrebno je da sestre, pored razmatranja, čitaju i Sveto pismo, a posebno Novi zavjet.⁴¹

Potrebno je također da sestre marljivo proučavaju spise sv. Klare, sv. Franje i pisaca franjevačke obitelji, kako bi mogle žarom duha bez zapreke prolaziti putem zapovijedi Božjih. Pored toga, mogu čitati i ostale odabrane pisce pažljivo i otvorenim duhom. Dužnost je opatice pobrinuti se da se spisi sv. Franje i sv. Klare u prikladno vrijeme čitaju javno u zajednici. Tu spadaju i dokumenti koji služe za bolje razumijevanje franjevačke duhovnosti, a njih sestrama šalje mjerodavna vlast, osobito Generalni ministar. Potrebno je da na dnevnom redu bude dovoljno vremena za privatno čitanje i za studij, kako bi se primjereno gajio duhovni život, budući da Duh Gospodnji obično rasvjetljuje samo one koji ga svim srcem traže. Nadalje, dužnost je opatice naći sposobne svećenike koji će sestrama vjerno prenositi riječ Božju.⁴²

⁴¹ Usp. *Isto*, str. 91.

⁴² Usp. *Isto*, str. 92.

3. KLARISE U HRVATSKOJ

Prema dostupnim spisima smatra se kako su klarise u ondašnje hrvatske krajeve stigle morskim putem, slijedeći svoju duhovnu braću franjevence. To otkriva razlog zašto je većina samostana bila smještena uz morskobalu. Prema predaji, prvi samostan klarisa bio je onaj u Zadru. Naime, kako navodi Toma Čelanski (prvi Franjin životopisac iz 13. st.), kada su Franju prigodom putovanja na Istok protivni vjetrovi odbacili na hrvatsku obalu i nakon čega se navodno iskrcao u jednom od hrvatskih gradova (smatra se da je to bio Zadar), tada je posjetio samostan sestara benediktinki sv. Nikole. Tom je prilikom samostansku opaticu na čudesan način ozdravio, zbog čega su redovnice napustile Pravilo sv. Benedikta i prigrlile Klarino Pravilo. Samostan sv. Nikole u Zadru održao se sve do kraja XVIII. stoljeća, kada je zbog dekreta austrijskih vlasti zatvoren.⁴³

Uz grad Dubrovnik, Dubrovačku Republiku, vežu se dva samostana, jedan iz 13. stoljeća, a drugi iz 15. stoljeća. Potonji, samostan sv. Klare je djelovao do 1806., kada ga je Napoleonova vlast ukinula. Oko 1308. godine u Split dolaze klarise. Samostan je preživio mnoge povijesne peripetije i postoji i danas. Godine 1365. klarise dolaze u Kotor. Sredinom XVI. stoljeća samostan je bio kažnjen zabranom primanja novih sestara, iako razlozi nisu najbolje razjašnjeni zbog čega se naposljetku i ugasio. Godine 1391. klarise dolaze u Šibenik, a stoljeće kasnije prelaze na Pravilo sv. Benedikta. Krajem XIV. stoljeća klarise dolaze u Nin. Samostan je postojao sve dok ga početkom 16. stoljeća nisu uništili Turci ili Mlečani.⁴⁴

U Krku su klarise započele svoj život kao trećoredice, početkom 16. stoljeća, živeći uz crkvu Navještenja Marijina. Samostan je dugo djelovao do francuske okupacije hrvatskog primorja i Dalmacije 1806. godine. Godine 1576. u Osoru je bio osnovan samostan sv. Marije Anđeoske, a djelovao je do 1743. godine. U Rabu je postojao samostan iz 1499. godine, a pripadao redovnicama Trećeg reda sv. Franje. Redovnice ovog samostana tek godine 1926. prihvaćaju Pravilo sv. Klare. Nisu imale

⁴³ Usp. *Na našem tlu*, dostupno na: <https://www.klarise-zg.hr/index.php/red-sv-klare/na-nasem-tlu>, (pristupljeno 14. 6. 2022.)

⁴⁴ Usp. *Isto*.

zvanja zbog strogoće Pravila, te su 1936. godine ponovno prešle na pravilo Trećeg reda, i pripojile se kongregaciji Školskih sestara sv. Franje u Mariboru.⁴⁵

Klarise su prvi put došle u Zagreb, u Gornji grad 1646. godine, zahvaljujući grofu Gašparu Draškoviću, koji ih je doveo iz Požuna (današnja Bratislava). Među njima je bila i njegova sestra Cecilija Uršula Drašković, ujedno i prva poglavarica samostana. Sestre su bile uključene u odgoj djevojčica. Samostan je ukinuo car Josip II. 1782. godine. Osim spomenutih samostana klarisa u hrvatskim krajevima, o kojima postoje pouzdani podaci, postoje predaje o postojanju još nekih samostanima klarisa u hrvatskim krajevima. U Bosni i Hercegovini se spominju samostani u selu Vidoši u blizini Lipnja, u blizini Jajca, u Ljubuškom itd. U spisima se spominju i samostani klarisa u Našicama, Kninu, Velikoj Voćinu, Iloku i Požegi.⁴⁶

⁴⁵ Usp. *Isto*.

⁴⁶ Usp. *Isto*.

4. SAMOSTAN KLARISA U SPLITU

Samostan klarisa u Splitu jedini je samostan koji se očuvao tijekom stoljeća, od postanka do danas. Ipak, i on je imao promjene lokacije. Prva dva samostana bila su u starom dijelu grada, tj. u Dioklecijanovoj palači, a današnji, treći, nalazio se od druge polovice 19. stoljeća na području izvan grada, a danas je dio grada. Već je godine 1308., koliko je dosad poznato, postojao je samostan klarisa i u Splitu. Budući da su u Splitu djelovali franjevci Prvoga reda već u prvoj polovici 13. stoljeća.⁴⁷

4.1. Samostan klarisa u Splitu u srednjovjekovnom razdoblju

Splitski građanin koji se spominje u spisima - Josip Petrov, 1308. godine sastavio je oporuku i odredio poveću svotu za izgradnju samostana sestara klarisa. Međutim, svota od 3.000 venecijanskih libara nije bila dostatna za dovršenje samostana pa je izvršitelj oporuke tražio neke preinake u oporuci u korist planiranoga samostana. Te je izmjene izvršio papinski delegat fra Gentile, koji je bio kardinal i protektor franjevačkoga reda, koji se u to vrijeme nalazio u Trogiru. Petar de Camursio molio je papinskog delegata da se iz oporuke preusmjeri novac u izgradnju samostana. Stoga je papinski delegat dana 12. srpnja 1308. g. odobrio još 4.000 venecijanskih libara za dovršenje samostana. Samostanska crkva bila je posvećena početkom 1311. godine. Iste godine, 24. veljače, splitski nadbiskup Petar oslobodio je samostan bilo kakvih davanja i podložnosti nadbiskupskoj i kaptolskoj vlasti. U to vrijeme se samostan nalazio pokraj Vrata na rivi.⁴⁸

U spisima se iz ovog vremena spominje nekoliko opatica ovog samostana. Godine 1341. sestra Bartolomea, opatica samostana sv. Klare u Splitu, 16. studenoga, primila je od fra Silvestra, provincijala Manje braće u Dalmaciji izvršitelja oporuke, pet zlatnih dukata iz ostavštine pokojne Jelene Banice. Sljedeće godine u samostanu

⁴⁷ Usp. Petar RUNJE, *Franjevke u srednjovjekovnoj Hrvatskoj*, str. 46.

⁴⁸ Usp. *Isto*, str. 47.

sv. Franje fratri sastavljaju jedan pravni ugovor. Među ostalima, tu se spominje i fra Ivan de Tragurio koji je kapelan u samostanu sv. Klare.⁴⁹

U Splitu, dana 1. ožujka 1359. godine *Ven. Domina Tomaxina de Jadra*, opatica u samostanu sv. Klare u Splitu, uz pristanak sestara bira prokuratora u svezi nekih posjeda. Dana 4. listopada 1369. godine u samostanu sv. Klare dolazi Gratiana, kćerka pok. Nikole *de Spalato abbatisa monasterij Ste Clare*, a devet dana kasnije nastupa kao opatica časna sestra Tomaxina. Možemo pretpostaviti da je u tom roku između 4. i 13. listopada bio i izbor nove opatice. Nadalje, godine 1371. časna sestra Dobra opatica je u samostanu sv. Klare u Splitu. Samostan klarisa na Vratima rive, godine 1420. promijenio je lokaciju, a sve je potaknuto dolaskom Splita u posjed Venecije. Naime, mletačka vlada osigurava svoje područje i izgrađuje kule, obrambene položaje i slično. Gradi ih u svrhu čuvanja svojih područja i zaštite svojih granica, a u gradovima gradi kule i zbog mogućih nemira. Tako je došlo i do rušenja samostana klarisa na Vratima rive i tu je izgrađen kaštel, obrambena kula, a samostan je dobio drugu lokaciju. Važno je napomenuti kako prije promjene lokacije samostana sv. Klare, 7. travnja 1417. g., Veliko vijeće grada Splita određuje da se unaprijed ne može primiti u samostan sv. Klare nitko osim kćeriju ili sestara splitskih plemića.⁵⁰ „Srednjovjekovni kompleks prvog samostana dočekao je 19. stoljeće u veoma lošem stanju. Dotrajalost zgrade činila je život unutar samostanskih zidina izuzetno teškim. pa se je u probuđenoj svijesti o potrebi primjerenijih i higijenskih uvjeta življenje u 19. stoljeću, inicijativnom biskupa Kalodere, pokrenulo pitanje izgradnje novog samostana s crkvnom, što je za tu samostansku zajednicu bio golem zadatak.“⁵¹

4.2. Druga lokacija samostana u Splitu

Drugi samostan sestara klarisa izgrađen je na području crkve sv. Nikole. Mletački senat odlučuje 11. srpnja 1424. novom samostanu klarisa izgraditi sav potreban prostor za doličan život koludrica. Zbog toga je kupljeno nekoliko manjih

⁴⁹ Usp. *Isto*, str. 48.

⁵⁰ Usp. *Isto*

⁵¹ Diana DEŠA, *Samostan i crkva splitskih klarisa - Prilog za Emila Vecchiettija*, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 33 (1992.) 1, str. 590.

prostora i kućica i izgrađuje se samostan. Koludrice nisu bile zadovoljne s uređenjem i zbog toga je opatica dva puta putovala u Veneciju gdje je tražila dogradnju samostana. I dana 24. svibnja 1442. godine, po drugi put, na žalbu koludrica Senat odlučuje da se iz državnoga novca kupi još jedna, susjedna kuća i pridoda samostanu. Zatim je određeno kako se treba popraviti kapela, da se nabavi novo zvono jer je prvotno zvono ostalo u novoizgrađenom kaštelu. Pri crkvi sv. Nikole djelovala je Bratovština pomoraca koja je preseljenjem klarisa u crkvu Sv. Nikole priključena samostanu. Godine 1434. opatica samostana klarisa u Splitu, sestra Klara, službeno je tražila neki novac i preko pape Eugena IV. Opatica Klara pokazuje se kao poduzetna i energična u vodstvu svoje zajednice. Službu opatice vršila je od 1434. godine do 1445., kada je još spominju javni bilježnički spisi u Splitu.⁵²

Sredinom 1445. godine u Splitu, Andrija Markov, u prisutnosti gospodina Nadbiskupa i gospodina Kneza i po njihovu naređenju daje i predaje u ruke *Domine Clare abbatisse mon. Sti Clare*, dva srebrna kaleža i jednu srebrnu sliku svetog Nikole, a to se sve nalazilo kod gospodina Andrije, samostanskog prokuratora. Moguće je pretpostaviti da su ove stvari, kao posebne vrijednosti, ostale u posjedu njihova prokuratora još od vremena preseljenja iz starog samostana u novi koji se duže vremena izgrađivao. U duhu vremena pape su darivale oprostima vjernike koji su pomagali ili pak posjećivali samostanske crkve. Samostan redovnica sv. Klare u Splitu dobiva oprost od pape Eugena IV. dana 18. listopada 1446. godine, za sve vjernike koji posjete crkvu samostana sv. Klare u Splitu.⁵³

U neposrednoj blizini samostana sv. Klare nalazila se crkva sv. Andrije. Tako postoji i slučaj da se u spisima i sam samostan sestara klarisa oslovljava kao samostan sv. Andrije. Postoji potvrda od 27. veljače 1454. da opatica, *domina Catherina de Cetina Stephani Jupcovich monialis in monasterio Sti Andree ordinis sancte Clare*, prima neki novac iz oporuke pokojnoga de Albertisa. S ovim se može potvrditi da su u samostan primane i izvanjske kandidatkinje. Godine 1481. u splitskom samostanu klarisa nalazi se i vrši dužnost opatice sestra *Catharina de Sibenico abbatisa monialium conventus Ste Clare de Spalato*. Naime, 14. lipnja 1481. *domina Catharina*

⁵² Petar RUNJE, *Franjevke u srednjovjekovnoj Hrvatskoj*, str. 49.

⁵³ Usp. *Isto*.

de Lesina vicaria, domina soror s drugim okupljenim sestrama imenuju prokuratora samostana.⁵⁴

Činjenica je da su sestre klarise često sklapale ugovore i isto tako imenovale svoje prokuratore i druge službenike koji su vodili brigu o materijalnim pitanjima. Zbog navedenog se znalo događati da odluku jednoga poglavara drugi koji dolazi vraća u prvotno stanje. Zanimljiv je zbog toga slučaj kako je opatica samostana sv. Klare u Splitu 18. kolovoza 1474. godine darovala magistru Nikoli klesaru mali posjed pokraj samostana i na njemu je Nikola izgradio prostoriju s prozorima koji su gledali na pročelje samostana. Trinaest godina kasnije, 28. travnja 1487., dužd iz Venecije piše dopis kako se poništava ta darovnica te da se prozori trebaju zatvoriti. Provincijal Anton Marcelo, godine 1496. proglašava neke odredbe samostana klarisa i dostavlja ih i samostanu sv. Klare u Splitu.⁵⁵

Početakom 16. stoljeća u samostanu sv. Klare živjele su samo zavjetovane sestre. Godine 1521., dana 10. ožujka, nakon smrti opatice Agnezine, sestre biraju novu opaticu. U samostanu borave samo četiri sestre: Tomasina de Balistis, Domina Margarita vicaria, domina soror Martha i Domina soror Magdalena Xunanich, koje u prisutnosti fra Bernardina, njihova kapelana sudruga fra Bernardinova, biraju opaticu. Sestra Margarita vicaria izabrana je za opaticu. Nekoliko dana kasnije registriran je i dopis s mnogo naredaba i pravila za život u samostanu, od fra Franje de Salutisa, generalnoga povjerenika za redovnice klarise i za trećoretkinje podložne franjevcima konventualcima na području Istre i Dalmacije. Cijeli dopis je praćen strogim naredbama fra Ivana Marcela, provincijala Provincije Dalmacije. Inače, to je vrijeme velike napetosti između redovnika Prvoga reda (konventualaca i opservanata). Te 1521. godine, papa Leon X. izdao je novo pravilo za samostanski treći red.⁵⁶

U samostanu je nekada bio vrlo malen broj redovnica, što pokazuje i spomenuto stanje u samostanu svete Klare u Splitu. S druge strane, u pojedinim razdobljima samostani bili prenapučeni. U drugoj polovici 16. stoljeća samostan sestara klarisa u Splitu, prema izjavama vizitatora pa i samih nadbiskupa, nije opterećen materijalnim

⁵⁴ Usp. *Isto*, str. 50.

⁵⁵ Usp. *Isto*.

⁵⁶ Usp. *Isto*, str. 51.

bogatstvom, štoviše, zapaža se i siromaštvo i oskudica u crkvi i u samostanu. Agostino Valier koji je bio u to vrijeme apostolski vizitator, 1579. godine posjetio je crkvu sv. Klare i sv. Andrije. Bilježi kako se u crkvi sv. Klare nalaze tri oltara, a u samostanu živi 13 koludrica. Samostan se opisuje kao tijesan i siromašan, te se uzdržava od milostinje. Uz samostan se nalazi crkva sv. Andrije. U njoj se rijetko obavlja služba Božja. Klarise mole vizitatora da bi im dopustio da iznad crkve sv. Andrije sagrade prostoriju njima potrebnu jer su u tijesnom prostoru. Samostan klarisa u Splitu nalazio se u Dioklecijanovoj palači do 1883. godine kada se klarise sele u novoizgrađeni samostan na Gričama, koji je do danas ures i ponos grada Splita, stjecište osoba potrebnih molitve i razgovora sa sestrama.⁵⁷

4.3. Uprava samostana

Samostanom klarisa upravlja opatica, a nju biraju same redovnice. Glasovanje je tajno i održava se svake tri godine. Nakon tog razdoblja može biti ponovno izabrana za novo razdoblje od tri godine. Prema svetim kanonima i Reguli opatici se moraju pokoravati sve redovnice i slušati je. Kapitul, na kome su izbori, predsjedava starješina samostana – mjesni Ordinarij, pod čijom se jurisdikcijom nalazi samostan.⁵⁸ Kada je kanonski proglašen njen izbor, Predsjednik je potvrdi u njoj služni ovim riječima: „Ja, N. N. vlašću koju imam, potvrđujem tebe, Majku N.N. kanonski izabranu za opaticu ovoga časnoga Samostana N. N., podjeljujući svaku vlast koju ova služba ima prema svetoj Reguli i Konstitucijama vašega Reda. U ime Oca i Sina i Duha Svetoga.“⁵⁹

Od toga trenutka, a bez da treba druge potvrde, opatica ima potpunu vlast nad onim što spada u djelatnosti njezine službe, bilo u duhovnome, bilo u vremenitome, po odredbama Kanonskog prava i Pravila. Njezina dužnost je teška i odgovorna. Osim onoga što joj Regula posebno nalaže, ima tešku dužnost paziti kako ne bi došlo do zlorabe protiv redovničke discipline i opsluženju Regule i svetih kanona. Dužna je

⁵⁷ Usp. *Isto*.

⁵⁸ Usp. S. Marija od Presvetog Srca - Anka PETRIČEVIĆ, *Samostan svete Klare u Splitu 1308-1978*, Samostan svete Klare u Splitu, Symposium, Split, 1979., str. 50.

⁵⁹ *Isto*.

s ljubavlju raditi na otklanjanju onih zloupotreba koje su u Zajednici nastale. Dakle, može se zaključiti kako ona sa svojom službom i položajem nadilazi sve redovnice svoga samostana te zbog navedenog mora nastojati u prednjačenju življenja vlastitog kreposnog života, tako da drugim sestrama bude u svemu savršeno ogledalo opsluživanja.⁶⁰

Vikarica zamjenjuje opaticu u upravi samostana, u svim poslovima zajednice na kojima ne prisustvuje opatica. Nadalje, u upravljanju samostanom opatici pomažu četiri diskrete. Ostale redovnice imaju također pravo davati svoje savjete, prisustvovanjem u zajedničkom kapitolu, gdje se odlučuje tajnim glasanjem o važnim pitanjima.

Kroz šest stoljeća mnogo se opatica izmijenilo u svojoj službi. Samostanski nekrolog spominje tek nekoliko njih, koje su se istakle svojim kreposnim životom i djelovanjem, dok ostala imena, zbog uništenja arhiva, nisu sačuvana. U nastavku su navedene neke od njih.⁶¹

Osobito se istakla svojom svetošću opatica s. M. Klara od Božanske Ljubavi (Jeronima Linardović), koja je rođena 11. svibnja 1820. godine na Braču. Ona je bila šest puta izabrana za službu opatice, u kojoj se pokazala blaga, razborita, puna ljubavi. Upravo se na njenu inicijativu, uz inicijativu biskupa msgr. Kalodera, sagradio novi samostan na Lučcu. Umrula je 17. listopada 1875. U trenutku kada je zauvijek zaklopila oči, prisutni koji su se nalazili u njezinoj blizini opazili su veliko svjetlo koje je obasjalo ćeliju i spominju kao da je tim činom sam Gospodin na ovaj način potvrdio svetost života ove opatice.⁶²

S. M. Konstanca od Isusa (Ana-Jelena Midenjak), rođena Sinju 2. veljače 1810. U dobi od 12 godina došla je u Zajednicu. Spominje se kako je više godina upravljala samostanskom školom i samostanom. Nakon navršenih 50 godina života i nakon 37 godina posvećenih Bogu - S. M. Konstanca od Isusa preminula je 18. studenog 1859.

⁶⁰ Usp. *Isto*.

⁶¹ Usp. *Isto*.

⁶² Usp. *Isto*, str. 51.

Na zvoniku samostanske crkve ostalo je zvono, koje je ona za vrijeme svoje službe poklonila 1855. godine, a na njemu je otisnuto njeno ime.⁶³

S. M. Terezija od Otkupitelja (Elizabeta Riboli), rođena u Klisu 1798. godine. U 17. godini odlazi u samostan, a u njemu je proživjela 42 godine. U nekoliko je navrata upravljala je kao opatica samostanom. Njezin rad bio je usmjeren i oko odgoja mladeži, kao upraviteljica i nastavnica samostanskih škola: ženske osnovne i učiteljske. Dobila je priznanje od svjetovnih vlasti. S. M. Terezija od Otkupitelja odlikovana je ordenom Franje I., cara austrijskog, a umrla je 20. siječnja 1855.⁶⁴

S. M. Serafina od Raja (Marija Benvenuti), u više je navrata bila samostanska opatica. Za nju se spominje kako je bila pobožna, energična; revna u održavanju Pravila, a pored toga je bila nastavnica u samostanskoj školi. Za vrijeme njene opatičke službe, godine 1883., samostanska zajednica prešla je u novi samostan na Lučcu. S. M. Serafina od Raja je umrla je 9. ožujka 1889, nakon napunjenih 79 godina života i 44 godine redovništva.⁶⁵

S. M. Alojzija (Luidža) od Presvetog Srca Isusova (Dominika Bulat), opatica je koja je rođena u Šibeniku 30. ožujka 1824. Za nju se navodi kako je bila blaga, pobožna, tiha, vjerna sv. Pravilima. Mnogo godina upravljala je samostanom kao opatica, uz puno ljubavi prema sestrama. I ona je bila nastavnica u samostanskoj školi. Zanimljivost iz njezine opatičke službe je prodaja starog samostana Splitskoj općini 1900. godine. S. M. Alojzija od Presvetog Srca Isusova je umrla 9. svibnja 1905., u 81. godini života, nakon 62. godine redovništva.⁶⁶

S. M. Klara od Božanske Ljubavi (Schilke), samostanska je opatica koja je rođena u Omišu 27. prosinca 1858. U svojoj 20. godini zaređena je u samostanu, ali se zbog majčine bolesti morala vratiti rodnoj kući. Nakon 20 godina se vraća u samostan - u 41. godini života. U samostanu je proživjela još 19 godina. Vršila je službu učiteljice novakinja, a kao opatica upravljala je samostanom 9 godina. Navodi se kako

⁶³ Usp. *Isto*, str. 52.

⁶⁴ Usp. *Isto*

⁶⁵ Usp. *Isto*

⁶⁶ Usp. *Isto*

je bila razborita, energična i požrtvovna. S.M. Klara od Božanske Ljubavi preminula je 3. ožujka 1918, u 60. godini života.⁶⁷

S. M. Anđelika od Uskrsnuća (Mila Mikačić), samostanska je opatica koja je rođena u Splitu 19. veljače 1879. Stupila je u samostan u dobi od 15 godina, u kojem je proživjela 53 godine. Za nju se navodi kako je preko 20 godina bila opatica, uz nešto prekida (kada bijaše vikarica), upravljala je samostanom s puno ljubavi, požrtvovno, energično, a isticala se dobrotom i velikodušnošću. Kod nje su tražile savjeta mnoge duhovne osobe. Nakon strpljivo podnesene duge bolesti, s. M. Anđelika od Uskrsnuća preminula je 18. travnja 1947.⁶⁸

S. M. Vjekoslava od Presvetog Srca Isusova (Ivana Srdar), samostanska je opatica koja je rođena u Kaštel Gomilici 9. siječnja 1887. Za nju se spominje kako je osam godina vršila službu učiteljice novakinja, a zatim je preuzima službu opatice, koju je vršila 14 godina. Kao opatica primila je nove Konstitucije, koje su zahtijevale poboljšanje redovničke discipline i usavršavanje redovničkoga života. Tom prigodom uvodi se ponoćno moljenje „Matutina“ i Lauda. Njezinim nastojanjem uvedeno je u samostanu noćno klanjanje pred izloženim Presvetim Oltarskim Sakramentom, uoči prvog petka u mjesecu. Željela je uvesti u zajednicu i vječno klanjanje, ali nisu dozvolile više crkvene vlasti. Nadalje, za S. M. Vjekoslavu od Presvetog Srca Isusova navodi se kako je bila euharistijska duša – koja je sva bila posvećena presvetom Srcu Isusovu te da je bila kontemplativna, mnogo molila, trpjela i ljubila. Prevela je s talijanskog više djela duhovne literature. Između njih se ističe Scaramellijevo djelo „Kako se vode duše“, koje je pisano u 4 velika dijela. Umrla je 3. siječnja 1957.⁶⁹

Svojom revnošću za slavu Božju, svojom požrtvovnošću i ljubavlju prema Zajednici posebno se istakla i s. M. Frana od Sv. Križa (Anka Škarica), rođena u Kninu 1. srpnja 1892., a preminula 17. srpnja 1969. godine. Bila je posebno pobožna Muci Kristovoj i Euharistiji, te je mnoge sate provela u adoraciji. Kao opatica je nastojala da se što dostojnije obavlja Božanska služba.⁷⁰

⁶⁷ Usp. *Isto.*

⁶⁸ Usp. *Isto.*

⁶⁹ Usp. *Isto.*

⁷⁰ Usp. *Isto.*

Osim gore spomenutih opatica, koje su se istakle svojim kreposnim životom i požrtvovnim radom, u spisima se spominju i sljedeće: s. M. Kerubinu Račetin, koja je preminula 3. studenog 1686., s. Marija Arneri, koja je preminula 5. veljače 1715. u 78. godini života, s. M. Franciska Aliati, preminula 25. veljače 1736., u 83 godini života, s. M. Antonija Rota, koja je preminula 31. srpnja 1847., a koja je prešla u splitski samostan iz zadarskog samostana sv. Marcele. U dokumentima se navode i s. Anđela (Magdalena) Ergovac, koja je rođena 1774. godine, a preminula 7. studenog 1847. Ona je u samostanu proživjela 67 godina. Za samostan je uvelike zaslužna i bivša opatica S. M. Celina Sesartić. Za s. M. Josipu od Božanskog Djeteta (Benvenuta Bognolo), koja je rođena u Rovinju 3. srpnja 1803., navodi se kako je bila obdarena proročkim duhom. Navodi se kako je prorekla, mnogo godina prije, da će se sagraditi novi samostan na mjestu na kojemu je danas. Umrula je 12. studenog 1876. u 74. godini života.⁷¹

Kroz više od šest stoljeća djelovanja, samostanske zidine krile su mnoge redovničke duše, čija su mnoga imena danas nepoznata, a koja su ona zapisana u knjizi života. Za njih se može reći kako su izgarale kao tihe žrtve, iz ljubavi prema Bogu i bližnjemu.⁷²

4.4. Samostanski zastupnici i skrbnici

Budući da sestre samostana sv. Klare trajno žive u strogoj klauzuri, potpuno je shvatljivo kako je bilo nužno da samostan mora imati sposobne ljude, one koji će ga predstavljati u javnim, državno-građanskim poslovima. Tu su dužnost najčešće obavljali intelektualci, već od osnutka samostana. Međutim, podatci o njima i njihovom djelovanju većim djelom nisu poznati zbog uništenja arhiva od kuge. U više su navrata javne vlasti zahtijevale njihovu potvrdu zastupnika samostana. Tako Centralni inspektor u Splitu, za Napoleonove vladavine donosi rješenje - N.30 od 8. X. 1807 – koje nalaže kako se trebaju promijeniti svi zastupnici samostana, bez obzira na vrijeme od kada vrše tu funkciju. Nadalje, navodi se kako će osobe koje će se

⁷¹ Usp. *Isto*, str. 53.

⁷² Usp. *Isto*.

imenovati, trebati biti predložene vlasti. Dana 28. X. 1807. opatica s. Jeronima Katunarić predlaže inspektoru za vjerske poslove 4 zastupnika.⁷³ I to:

- „Sig. Gio. Battā. Milesi
- Sig. Girolamo Bajamonti
- Sig. Giacomo Cindro
- Sig. Pado Barghelich.“⁷⁴

Iz navedenog je jasno kako je službena vlast željela imati posebnu kontrolu nad samostanom. Vjerojatno vlast nije prihvatila taj izbor, jer opatica ponovno prima od Inspektora dopis, dana 10. XII. 1807., da imenuje osobe koje su prikladne za tu službu, kako bi se izbjegle neprilike. Početkom 20. stoljeća (oko 1927. god. pa naprijed) samostan su zastupali sljedeći intelektualci:

- Luidi Pavišić, pravnik
- Petar Mitrović, pravnik
- Stjepan Vukušić, pravnik
- Ivo Juras, prof. i direktor gimnazije
- Vicko Segvić, sudski vještak
- Ivo Bailo, sudac
- Dominik Nedoklan, ing., geodezije
- Juraj Jurić, dipl. pravnik.⁷⁵

Svi ovi samostanski predstavnici ističu se u svom nesebičnom i neumornom radu, trajno zastupajući samostan na sudovima, kod državnih i upravnih vlasti. Posebno je istaknuto djelovanje prof. Ive Juras, direktora klasične gimnazije u Splitu, koji je u službi Samostana bio od 1929. do 1941., a nakon njega Nedoklan Dominik koji je preminuo 1976. godine. Njega je zamijenio dipl. pravnik Juraj Jurić, koji se također s velikom ljubavlju žrtvuje za samostan. Kao što je samostan imao reprezentativne intelektualce, imao je i svoje župane, nadzornike posjeda, koji su

⁷³ Usp. S. Marija od Presvetog Srca - Anka PETRIČEVIĆ, *Samostan svete Klare u Splitu 1308-1978*, str. 68.

⁷⁴ *Isto.*

⁷⁵ *Isto.*

obavljali terenske poslove i druge dužnosti, bili su odgovorni za nabavu namirnica itd. Čitava obitelj znala je vršiti tu službu.⁷⁶

4.5. Samostanska grobnica

Stoljećima su se u samostanskom vrtu ukapale mrtve redovnice. A povijesni spisi novog samostana navode kako je to bilo u zidinama stare crkve u gradu. Kada je uređeno groblje sv. Stjepana, sagrađena je i grobnica sestara odmah uz grobničku kapelu. U njoj je pokopano 40 sestara, a prenesene su i kosti iz samostanskoga groblja. Kao prva koja je pokopana u samostansku grobnicu navodi se sestra M. Benedikta Petrović koja je umrla 1828. godine, a posljednja S. M. Asunta Ozretić, koja je umrla 1897. godine. Budući da je prvotna grobnica bila premala, redovnička zajednica bila je prisiljena da sagradi novu, prostraniju grobnicu. Zemljište gdje se nalazila stara grobnica, samostan je besplatno ustupio gradskoj Općini, a od nje primio drugo zemljište, na ljepšoj poziciji. Spominje se kako je novu grobnicu sestara sagradio graditelj Lovre Lisisic krajem 1899. godine, a koja se sastoji od 18 pretinaca modernog sistema kvadratnih oblika te je omeđena željeznom ogradom.⁷⁷

U ovu grobnicu je prva pokopana novakinja s. M. Giuseppa Mengola, koja je umrla 18. srpnja 1900. godine. Pred kraj 1901. godine prenesene su kosti pokojnih sestara iz stare u novu grobnicu, pod nadzorom samostanskog sindika g. Mihe Ozretića. Taj dan se za njih služila sv. Misa. U novoj grobnici nalaze se i kosti sestara iz starog samostana u gradu. Sredinom 1953. godine samostanska uprava moli Gradski Narodni odbor da dozvoli Klarisama podizanje grobnice na novom groblju Lovrincu gdje prilaže nacрте, kao i natpis za nadgrobnu ploču. Godine 1953. Gradski Narodni odbor Splita dozvoljava rješenjem od 29. srpnja 1953. dozvoljava izvedbu radova, uz uvjet da prije pregleda nadgrobni spomenik i ploču. Gradnju grobnice preuzeo je građevinski poduzetnik Paško Dvornik, a kamenoklesarske radove obrtnik Ante Jurjević. Time je nova grobnica završena 4. listopada 1953.. U njoj je prva pokopana

⁷⁶ Usp. *Isto*, str. 69.

⁷⁷ Usp. S. Marija od Presvetog Srca - Anka PETRIČEVIĆ, *Samostan svete Klare u Splitu 1308-1978*, str. 46.

s. M. Kerubina Kačić, u lipnju 1956. godine, a nakon nje s. M. Vjekoslava Srdar u siječnju 1957. godine. U svibnju iste godine pokopana je s. M. Katarina Kazolini, a u prosincu s. M. Serafina Mikačić.⁷⁸

Zbog porasta stanovništva u Splitu, groblje Sustjepan je postalo premaleno, pa su gradske vlasti izdale naredbu da se svi posmrtni ostaci moraju prenijeti na novo groblje Lovrinac. Tako je 24. svibnja 1960. obavljen prijenos posmrtnih ostataka pokojnih sestara sa starog na novo groblje. Taj prijenos izvršio se pod nadzorom samostanskog opunomoćenika Nedoklana. Sve kosti stavljene u dva sanduka. Važno je spomenuti kako se morao nabaviti i treći sanduk, jer je tijelo jedne redovnice bilo sačuvano.⁷⁹

Pored ovih sestara još su pokopane s. M. Krucifiksa Batistić – preminula u kolovozu 1962. godine, s. M. Bernardica Čirko, preminula u ožujku 1964. godine u 35. godini života, s. M. Frana Škarica, koja je preminula u kolovozu 1962. godine, s. Bernardina Šušnjara, preminula u rujnu 1970. godine, s. M. Veronika Kaštopil, preminula u siječnju 1973. godine i s. M. Benedikta Tente - preminula u listopadu 1973. godine.⁸⁰

Samostan je i ovu novu grobnicu ponovno obnovio. Ona je isklesana iz bijelog makedonskog mramora i crnog jablaničkog granita. Posebno se ističe nadgrobni spomenik sa likom sv. Klare i Krista pod križem. Radove je - 1977. izveo Josip Župa, kiparo-klesar iz Solina.⁸¹

⁷⁸ Usp. *Isto*.

⁷⁹ Usp. *Isto*.

⁸⁰ Usp. *Isto*, str. 47.

⁸¹ Usp. *Isto*.

5. DNEVNI ŽIVOT SESTARA U ZAJEDNICI

U svijetu u kojem je „vrijeme novac”, monaška kultura shvaća dublju stvarnost. Za kontemplativca nije riječ o materijalnoj dobiti; nego je sve vrijeme u službi Božjoj. Svaki trenutak je sredstvo za daleko veći cilj i stoga je svaki trenutak važan. Ako se vrijeme dobro iskoristi, bit će neizreciva vječna sreća i blaženstvo.

5.1. Život u zajednici

Pravilo Generalne konstitucije Reda siromašnih sestara sv. Klare nalaže kako sve sestre trebaju njegovati zajednički život na način da učvršćuju svoje odnose složnim obdržavanjem Pravila i Konstitucija, sudjelovanjem u činima sestrinskog života i kućanskim poslovima, posebice da sudjeluju u zajedničkoj molitvi. Samostanski kapitul dužan je sastavljati dnevni red koji treba biti prilagodiv i uzimati u obzir u obzir specifičnosti i raznolikosti okolnosti i poslova. U samostanu djeluju sestre s različitim darovima i talentima, međutim, potrebno je da one budu usko povezane u samostanskom životu i djelovanju. Zbog toga je nužno da svakodnevne, redovite poslove zajednice, koji ne zahtijevaju posebne vještine, obavljaju sve sestre, osim ukoliko im okolnosti nalažu drukčije, i na taj način se stvara pravo, stvarno i duboko sestrinstvo. Iako su sve članice Reda sestre stvarno i po imenu Pravilo Generalne konstitucije nalaže da se opatica i predsjednica Federacije, za vrijeme trajanja njihovih službi, nazivaju majkama.⁸²

Nadalje, Pravilo Generalne konstitucije sugerira da se sestre u zajednici slobodno rasporede. U onim slučajevima gdje se nalaže red prednosti, savjet je da se prednost odredi po svečanim ili doživotnim zavjetima. Pored toga, nalaže se, kad je to potrebno, da svim činima zajednice predsjeda opatica ili u slučaju kad je ona odsutna da to čini njezina zamjenica. Savjetuje se svakodnevna obiteljska rekreacija, koja je potrebna za prikladan odmor, ona ujedno predstavlja pogodno sredstvo za očitovanje sestrinske ljubavi. Nakon što sasluša samostanski kapitul, opatica određuje mjesto i

⁸² *Pravilo i Generalne Konstitucije Reda siromašnih sestara svete Klare*, str. 100.

vrijeme zajedničke rekreacije, i njezina je dužnost pribaviti prikladna sredstva da se gaji sestrinska povezanost.⁸³

Nužno je pobrinuti da sestre također imaju nešto vremena i za sebe, a od vremena do vremena i tako zvane slobodne dane, ukoliko je to potrebno za jačanje tjelesnog zdravlja. Pored sestara koje se u klauzuri posvećuju isključivo kontemplativnom životu, svaki samostan može po pravilu, obdržavajući što po pravu treba obdržavati, imati i sestre koje obavljaju službu izvan samostana. Tu službu obavljaju sestre dodijeljene vanjskoj službi ili takozvane vanjske sestre. Vanjske sestre su također članice zajednice svoga samostana i one zavjetuju isto Pravilo i Konstitucije kao klauzurne sestre.⁸⁴

5.2. Početak dana i jutarnji sati

Dan sestre klarise počinje u 00:30 ujutro kada sestra označena kao „Pozivateljica” kuca na vrata svake ćelije kako bi pozvala svoje sestre na molitvu. Časne sestre, odjevene u redovnički habit prilagođen za noć, u tišini se dižu poput mudrih djevoja koje su uvijek spremne i čekaju poziv: „Zaručnik je tu, izadi mu u susret!“ U 00:45 sati sestre se okupljaju u uredskom zboru (sestrinska kapela) na Jutrenji (Služba čitanja). Neprekinuta je tradicija da časne sestre klarise ustaju usred noći nakon nekoliko sati sna kako bi se pomolile za siromašni svijet u vrijeme kada se pod okriljem tame čine toliki grijesi. U 1:45 sati razdoblje molitve i meditacije završava i sestre se povlače u svoje ćelije na još oko tri sata sna.⁸⁵

U 5:00 ujutro tišina ranih jutarnjih sati se prekida kada se oglasi zvono za dizanje. Časne sestre odmah ustaju, peru se u jednostavnom lavoru u svojim ćelijama i kreću na svoju dužnost u pet sati. Te dužnosti variraju od čišćenja hodnika ili blagovaonice i stepenica, do otvaranja prozora za provjetravanje kuće, brisanja prašine ili pripreme za doručak. Zatim se u 5:30 sati sestre odmah okupljaju u zboru za jutarnju

⁸³ Usp. *Isto*, str. 101.

⁸⁴ Usp. *Isto*, str. 102.

⁸⁵ Usp. *A Day Within the Walls: Poor Clares*, dostupno na: <https://cloisteredlife.com/blog/a-day-within-the-walls-poor-clares>, (pristupljeno 14. 6. 2022.)

molitvu nakon čega slijedi hvalospjev (jutarnja molitva). „S hvalom ću probuditi zoru”, pjeva psalmist, a časne sestre, svojim svesrdnim hvaljenjem Stvoritelja, zagovaraju sve stvorenje koje se upravo budi iz sna. Slijedi sat meditacije u pripremi za svetu Misnu žrtvu, a u 7:00 sati zajednički se moli krunica tijekom koje sestre razmišljaju o otajstvima Otkupljenja i uloji Presvete Majke. Sestre proživljavaju i ovjekovječuju u Crkvi prisutnost i djelo Marije. Pozdravljajući Riječ u vjeri i klanjajući se u tišini, oni se stavljaju u službu otajstva utjelovljenja i sjedinjuju se s Kristom Isusom u Njegovom prinošenju samoga sebe Ocu i tako postaju suradnici u otajstvu otkupljenja.⁸⁶

5.3. Sv. Misa - vrhunac dana

Sveta misna žrtva u 7.30 sati središte je i vrhunac dana klarisa oko kojeg se sve ostalo vrti. Upravo iz sv. mise redovnice crpe snagu i milost za novi dan molitve, žrtve i rada za ljubav Božju. Sestre sudjeluju u ovom otajstvu iz svog misnog zbora, koji je od glavne kapele odvojen ogradnom rešetkom zbog svog skrivenog života u osami. „Što ću uzvratiti Gospodinu za njegovu dobrotu prema meni?” pjeva klarisa u svom srcu dok sljedećih četvrt sata provodi u zahvaljivanju za najveći dar na zemlji: svetu euharistiju s kojom je sjedinjena na najintimniji način s Otkupiteljem. U 8.30 sestre idu u blagovaonicu kako bi objedovale uz jednostavan doručak, u skladu s tradicionalnim postom. Iako je velika tišina završila, samostan i dalje vlada mir, dok časne sestre započinju s nekim poslom do 9:30. Odgovaraju na pisma dobročinitelja i ili započinju dnevni rad u kuhinji, neki su od primjera. Kad časna majka opatica pozvoni, sestre se okupljaju u blagovaonici kako bi obavile najave Ureda i duhovnu misao za taj dan, koje se čitaju naglas.⁸⁷

Cijeli dan redovnice klarise isprekidan je molitvama kako bi neprestano uzvraćala hvalu Presvetom Trojstvu. Na taj način cijeli redovničin život postaje jedan veliki „Dan zahvalnosti“. Papa Ivan Pavao II piše o sv. Klari: „cijeli njezin život bio je euharistija jer je... iz svog klaustera uzdizala neprestanu ‘zahvalu’ Bogu u svojoj

⁸⁶ Usp. *Isto*.

⁸⁷ Usp. *Isto*.

molitvi, hvali, prošnji, zagovoru, plaču, prinosu i žrtvi. Ona je sve prihvatila od Oca u jedinstvu s beskrajnom 'zahvalom' jedinorođenog Sina.’’⁸⁸ Preostale jutarnje sate do 11.40 sati provodi se u nekom fizičkom radu koji se može razlikovati ovisno o danu ili godišnjem dobu. Sve pomažu u skromnim zadacima i daju se velikodušno gdje god je pomoć potrebna. Vanjske sestre posebne su čuvarice ograđenog prostora. Brinu se za vanjske službe samostana, ali se pridržavaju istog oblika života kao i redovnice u samostanu u svemu osim u zavjetu ograđenosti. Bilo da vješa rublje na dan pranja, javlja se na telefon ili zvona na vratima, kuha, mete, šiva, vrtlari ili slika, klarisa je motivirana ljubavlju i stoga nijedan zadatak nije prenaporan, niti neka žrtva prevelika. „Sve za ljubav”, „Sve za Isusa”, česte su težnje koje joj ispunjavaju um dok obavlja svakodnevne aktivnosti.⁸⁹

5.4. Popodnevna molitva i aktivnosti

U 11:40 zvono poziva sestre na šesti sat (*hora sexta*, podnevna molitva). Redovničko zvono koje poziva sestre na rad i molitvu shvaća se kao glas Ljubljenskog koji ih zove i svaka sestra žuri kako Ga ne bi čekala. Nakon podnevne molitve slijedi Anđeoski pozdrav koji se moli u podne. Zajednica zatim prelazi u blagovaonicu dok recitira *Veni Creator*. Puni obrok koji se naziva „večera“ servira se u podne. Redovnice obdržavaju trajnu apstinenciju od mesa, ali riba se poslužuje dva puta tjedno i na posebne blagdane. Obrok se obično sastoji od ugljikohidrata (riža, rezanci ili krumpir), povrća, salate i jednostavnog deserta. Dok sestre hrane svoja tijela kako bi obnovile fizičku snagu, stalno se podsjećaju da „čovjek ne živi samo o kruhu nego o svakoj riječi koja dolazi iz Božjih usta”. Obroci u samostanima klarisa uzimaju se u tišini. Jedna od časnih sestara postavlja se za „čitateljicu” i čita naglas životopis neke svete, razmišljanje o dnevnom evanđelju ili možda neki drugi tekst vjerske ili poučne naravi.⁹⁰

⁸⁸ Ivan Pavao II., *Pismo njegove Svetosti Ivana Pavla II., za osmu stoljetnicu rođenja sv. Klare Asiške*, dostupno na: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/letters/1993/documents/hf_jp-ii_let_11081993_viii-cent-st-clare.html, (pristupljeno 14. 7. 2022.)

⁸⁹ Usp. *A Day Within the Walls: Poor Clares*, dostupno na: <https://cloisteredlife.com/blog/a-day-within-the-walls-poor-clares>, (pristupljeno 14. 6. 2022.)

⁹⁰ Usp. *Isto*.

5.5. Poslijepodne

Nakon objeda slijedi polusatni period općeg rada. Sestre pomažu u jelima ili pripremaju povrće, voće ili krumpir, koje je potrebno oguliti i narezati za sljedeći dan. U 13.30 počinje „mirno vrijeme”. Ovo je posebno vrijeme tišine tijekom kojeg se sestre mogu odmoriti, baviti mirnim hobijem ili provoditi vrijeme u privatnim pobožnostima. Svakodnevna meditacija o križnom putu je franjevačka tradicija i neke će sestre u tu svrhu odlučiti odvojiti mirno vrijeme za tu pobožnost. Kako nas papa Ivan Pavao II. podsjeća: „U kontemplaciji Raspetoga Krista sva zvanja nalaze svoje nadahnuće”⁹¹. Druge redovnice mogu odlučiti provesti vrijeme nasamo s Bogom u svojim ćelijama. Usamljena ćelija, zatvoreni klaustar, mjesto je gdje redovnica, zaručnica utjelovljene Riječi, živi potpuno koncentrirana s Kristom u Bogu. U 14:00 sati časne sestre se spremaju za popodnevnu molitvu. Presveti Sakrament se ponovno izlaže i Božanstvena služba se obavlja s najvećom mogućom pobožnošću i najvećim poštovanjem. Ondje trebaju zadržati ponizan i pun poštovanja stav i obdržavati duboku šutnju. Njihovo držanje treba biti skromno i takvo da ispunjava ono što se traži u prisutnosti Boga Veličanstva. Samostanska sestra stoji pred prijestoljem milosrđa i predstavlja cijelo Kristovo Tijelo. Povjerena joj je božanska služba i vrši je u ime cijele Crkve. To je klarisina „najveća privilegija i radost“ i ona ostaje potpuno svjesna svoje velike odgovornosti.⁹²

Ostatak poslijepodneva, do 16.30 sati, obilježen je poslom. Svaka sestra se brine za dodijeljene joj dužnosti ili sudjeluje u nekom društvenom zadatku, kao što je čišćenje samostana, tiskanje čestitki, plijevljenje korova ili berbu jabuke ili tikve i njihovu pripremu za zamrzavanje. „Nema vremena za dosadu”, kako je jedna postulantica rekla svojoj obitelji na pitanje je li joj redovnički život ikada bio monoton. Čak i ako je nekih dana krug poslova sličan prethodnom danu, Božanski Zaručnik svakim danom razgovara sa svakom dušom na nov način. Stoga sestre rade u tišini,

⁹¹ Ivan Pavao II., Pismo njegove Svetosti Ivana Pavla II., za osmu stoljetnicu rođenja sv. Klare Asiške, dostupno na:

https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/letters/1993/documents/hf_jp-ii_let_11081993_viii-cent-st-clare.html, (pristupljeno 14. 7. 2022.)

⁹² Usp. *A Day Within the Walls: Poor Clares*, dostupno na: <https://cloisteredlife.com/blog/a-day-within-the-walls-poor-clares>, (pristupljeno 14. 6. 2022.)

komuniciraju s Bogom, slušaju ga i odgovaraju na njegov glas ljubavlju s kojom vrše svoj poziv, molitve i žrtve. Ivan Pavao II. navodi kako je u samostanu sve usmjereno na traženje Božjeg lica, sve je svedeno na bitno, jer jedino je važno što vodi k Njemu.⁹³

5.6. Povečerje i večer

Večernja molitva pjeva se u 16.30 sati. Redovnica klarisa napušta brige svojih svakodnevnih obaveza i staje pred Boga posredujući za nemirni svijet. Muškarci, žene i djeca svih zemalja i nacija predmet su njezinih najiskrenijih molitvi. U tu svrhu odrekla se svijeta, samo da bi se više sjedinila s Njim na nadnaravni način. Nakon kanonskog sata slijedi petnaest minuta razmišljanja o Svetom pismu tijekom koje klarisa razmišlja o Božjoj Riječi u prisutnosti Presvetog Sakramenta. Osim toga, u nekom trenutku tijekom dana, ovisno o svom poslu, svaka sestra odvaja jedan sat vremena rezerviranog za privatnu molitvu i klanjanje Presvetom Sakramentu. Ovo je bitan dio dana klarise, jer ona dobro zna da je poziv na svetost prihvaćen i da se može njegovati samo u tišini klanjanja pred beskrajnom transcendentnošću Boga. U 17:30 sestre se okupljaju u zboru na večernjoj recitaciji Angelusa i odlaze u blagovaonicu. Sestre poste u svakom trenutku. Ovaj post koji propisuje njihovo Pravilo sastoji se od suzdržavanja od uzimanja bilo kakve hrane između obroka, što tradicionalno znači da doručak i večernja zakuska zajedno nisu jednaki glavnom obroku popodne.⁹⁴

5.7. Rekreacija i obiteljske aktivnosti

U 18.30 zvono poziva sestre na sat rekreacije. Ovo je posebno vrijeme radosnog druženja i opuštanja za njih. Časne sestre govore o raznim temama, od svakodnevnih poslova do poučnih primjera života svetaca. Sestre se bave šivanjem, umjetničkim djelima, izrezivanjem markica za misije, izradom krunica i slično, dok vladaju dobar humor i obiteljski duh. Ovisno o godišnjem dobu, ovo vrijeme rekreacije može se

⁹³ Usp. *Isto*.

⁹⁴ Usp. *Isto*

provesti na otvorenom podrezujući drveće ili radeći slične aktivnosti u vrtu. Sat počasti (noćna molitva) se izgovara u 19:30 sati. Slijedi opći ispit savjesti tijekom nekoliko trenutaka tihog razmišljanja, a zatim se Velika tišina spušta na samostan. Potom se časne sestre povlače u svoje ćelije i trebaju biti u krevetu do 21:00. Mogu čitati ili obavljati neki tihi posao prije nego što legnu na svoje slamnate madrace ili tanke prostirke za nekoliko sati mirnog sna da bi ponovno ustali u 00:30 ujutro na novi redovnički dan.⁹⁵

⁹⁵ Usp. *Isto*

ZAKLJUČAK

U radu je analizirana duhovnost sestara klarisa te povijest splitskog samostana klarisa. Vjeruje se da je sveta Klara rođena 16. srpnja 1194. godine u Asizu. Klara je svoje mladenačke dane provela učeći glazbu, fini vez i kako zabavljati goste na društvenim okupljanjima. Kao mlada djevojka, Klara se posvetila molitvi. S 18 godina čula je sv. Franju Asiškog kako propovijeda tijekom korizmene službe u crkvi sv. Jure i zamolila ga da joj pomogne živjeti po Evanđelju. Živjela je jednostavnim životom u velikom siromaštvu, strogosti i potpunoj odvojenosti od svijeta, prema *Pravilu* Drugog reda. U dobi od 21 godine Franjo je Klaru obvezao poslušno prihvatiti za službu opatice, koju je obavljala do svoje smrti. Sveta Klara Asiška je zajedno sa sv. Franjom Asiškim oblikovala i započela samostansku zajednicu u svetom Damjanu pokraj Asiza, početkom XIII. stoljeća (1212. godine). Tu zajednicu će nazvati Redom siromašnih sestara.

Samostan klarisa u Splitu jedini je samostan koji se očuvao tijekom stoljeća, od njegova osnutka do danas. Ipak, i on je imao promjene lokacije. Prva dva samostana bila su u starom dijelu grada, tj. u Dioklecijanovoj palači, a današnji, treći, nalazio se od druge polovice 19. stoljeća na području izvan grada, a danas je dio grada. Već je godine 1308., koliko je dosad poznato, postojao je samostan klarisa i u Splitu. Danas se samostan u Splitu nalazi u ulici sv. Klare.

Prema *Pravilu* čiji je autor sama sv. Klara, sestre svoj život žive pod stalnim vodstvom Duha Gospodnjega te njegovog svetog djelovanja. Može se reći kako život sestara izvire od Boga, te ga one žive po Njemu. Ljudska zajednica sestara ukorijenjena je u božansku zajednicu Presvetoga Trojstva. Na taj način one žive Evanđelje kao kćeri Oca nebeskoga, zaručnice Duha Svetoga i sestre Isusa Krista. Ovaj život u ljubavi Presvetoga Trojstva očituje se u dosljednoj poniznosti, siromaštvu, i izručenju vlastitog života Isusu Kristu u poslušnosti, čistoći, sestrinskom zajedništvu i odijeljenosti od svijeta tj. klauzuri.

BIBLIOGRAFIJA

1. Izvori:

Toma ČELANSKI, *Životopis sv. Klare i njezini spisi*, Symposion, Split, 2001.
Pravilo i Generalne Konstitucije Reda siromašnih sestara svete Klare, Samostan klarisa, Zagreb, 1990.

2. Literatura:

Diana DEŠA, *Samostan i crkva splitskih klarisa - Prilog za Emila Vecchiettija*, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 33 (1992.), br. 1, str. 589-600.
Hrvatini Gabrijel JURIŠIĆ i suradnici, *Duhovni lik svete Klare*, Samostan sv. Klare Split, Symposion, Split, 2004.
Mladen PARLOV, *Prisutnost Pjesme nad pjesmama u pismima sv. Klare Asiške*, u: *Crkva u svijetu*, 28 (1993.) br. 3, str. 332-340.
Petar RUNJE, *Franjevke u srednjovjekovnoj Hrvatskoj*, Glas koncila, Zagreb, 2018.
S. Marija od Presvetog Srca - Anka PETRIČEVIĆ, *Samostan svete Klare u Splitu 1308-1978*, Samostan svete Klare u Splitu, Symposion, Split, 1979.
Željko TOLIĆ, *Samostani klarisa u hrvatskome srednjovjekovlju*, u: *Obnovljeni Život*, vol. 71 (2016.), br. 1, str. 119-131.
Stjepan ČOVO, *Sv. Klara Asiška i zrcalo sv. Crkve*, u: *Služba Božja*, 34 (1994.), br. 4, str. 365-372.

3. Mrežni izvori:

A Day Within the Walls: Poor Clares, dostupno na:
<https://cloisteredlife.com/blog/a-day-within-the-walls-poor-clares>, (pristupljeno 14. 6. 2022.)

Ivan Pavao II., *Pismo njegove Svetosti Ivana Pavla II., za osmu stoljetnicu rođenja sv. Klare Asiške*, dostupno na:

https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/letters/1993/documents/hf_jp-ii_let_11081993_viii-cent-st-clare.html, (pristupljeno 14. 7. 2022.)

Duhovnost Reda, dostupno na: <https://www.klarise-zg.hr/index.php/red-sv-klare/duhovnost-reda>, (pristupljeno 13. 6. 2022.)

Na našem tlu, dostupno na: <https://www.klarise-zg.hr/index.php/red-sv-klare/na-nasem-tlu>, (pristupljeno 14. 6. 2022.)

Poor Clares, dostupno na: <https://www.newadvent.org/cathen/12251b.htm>, (pristupljeno 12. 6. 2022.)

Saint Clare of Assisi's Story, dostupno na: <https://www.franciscanmedia.org/saint-of-the-day/saint-clare-of-assisi>, (pristupljeno 7. 6. 2022.)

St. Clare of Assisi, dostupno na: <https://stclare-queens.org/st-clare-of-assisi>, (pristupljeno 5. 6. 2022.)

St. Clare of Assisi, dostupno na: https://www.catholic.org/saints/saint.php?saint_id=215, (pristupljeno 10. 6. 2022.)

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, _____, kao pristupnik za stjecanje zvanja *sveučilišnoga/sveučilišne prvostupnika/prvostupnice katehetike*, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo moga vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, _____

Potpis

MONASTERY OF SAINT CLARE IN SPLIT

SUMMARY

Saint Clare is believed to have been born on July 16, 1194 in Assisi. St. Clare of Assisi, together with St. Francis of Assisi formed and started a monastic community in St. Damian near Assisi, at the beginning of the XIII. century (1212). He will call this community the Order of Poor Sisters. Centuries after her death, the number of monasteries throughout Europe and the world grew. The Monastery of the Poor Clares in Split is the only monastery that has been preserved over the centuries, from its inception until today. However, he also had changes in location. The first two monasteries were in the old part of the city, ie in Diocletian's Palace, and today's, the third, was located from the second half of the 19th century in the area outside the city, and today is part of the city. As early as 1308, as far as is known, there was a monastery of the Poor Clares in Split. Since the Franciscans of the First Order were already active in Split in the first half of the 13th century. Today, the monastery in Split is located in the street of St. Clare. According to the Rule whose author is St. Clare, the sisters live their lives under the constant guidance of the Spirit of the Lord and his holy work. It can be said that the life of the sisters springs from God, and they live it through Him.

Key words: St. Clare of Assisi, St. Francis, Poor Clares, Poor Clares monasteries, Poor Clares in Croatia, Poor Clares Monastery in Split

